

відносин: стратегічна перспектива: Монографія / Рада нац. Безпеки і оборони України, Нац. ін-т пробл. Міжнар. безпеки; За заг. ред. С.І.Пирожкова. – К.: НІПМБ, 2001. – 624 с.; 5. Молдавия: современные тенденции развития // Под ред. Е.М.Кожокина; Рос. Ин-т стратег. исслед. – М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. – 494 с.; 6. Системная история международных отношений в двух томах. События 1945-2003 гг. // Под ред. А.Богатурова. – М.: Культурная революция, 2006. – Т.2. – 720 с.; 7.Шорников П.М. Покушение на статус. – Кишинев: Наука, 1997. – С.210.; 8.Ковалев А. Двойственность в политике // Кишиневский обозреватель. – 2002. – № 43. – 28 ноября.; 9.Петровський В. Оцінка пострадянською стану та перспектив українсько-російських відносин на початку XXI ст. // <http://www.intellect.org.ua/index.php>; 10. Концепция внешней политики Республики Молдова // Официальный монитор. – № 20. – 1995. – С.10–14.; 11. Независимая Молдова. – 1997. – 28 октября.; 12. Независимая Молдова. – 1997. – 30 октября.; 13. Скурту И., Алмаш Д. и др. История Бессарабии (От истоков до 1998 года) // Кишинев, 2001. – С.330.; 14. Инфотаг. Для подписания Большого договора между Россией и Молдавией нет никаких препятствий // Экономическое обозрение. – 1999. – № 32. – сентябрь.; 15. Калак Д. Договорились на десять лет // Экономическое обозрение. – 1999. – №33. – сентябрь.; 16. Программа экономического сотрудничества между РМ и РФ на 1999-2008 гг. // <http://www.mid.ru/ns-osndoc.nsf/0e9272bafa>; 17. Президенты В.Воронин и В.Путин подписали базовый молдо-российский политический договор // <http://www.diasp.ru/news/moldova/arc10-2001.shtml>; 18. Договор „О дружбе и сотрудничестве” между Российской Федерацией и Республикой Молдова // <http://www.strana.ru/stories/01/11/19/>; 19. Кулик В. Урегулирование Приднестровского конфликта как путь к созданию зоны региональной стабильности в Восточной Европе // <http://old.europexxikiev.ua/russian/program/moldova>; 20. Президент о партнёрстве // Кишиневский обозреватель. – 2002. – № 42. – 21 ноября.; 21. Шилова Р. Российско-молдавские торгово-экономические связи // Кишинев, 1998. – С.285.; 22. Там само, с.286.; 23. Постановление Правительства РФ о заключении „Соглашения между Правительством Российской Федерации и Правительством Республики Молдова о сотрудничестве по пограничным вопросам” // <http://www.businesspravo.ru/Docum/>; 24. Соглашение между Правительством Москвы РФ и Правительством РМ // <http://vmc.expo.ru/main/mej>; 25. Силіна Т. Молдавський експеримент // Дзеркало тижня. – 2001. – № 9 (333). – 3-8 березня.; 26. Стратегическое партнёрство с Россией необходимо прежде всего во имя благополучия молдавского народа // Независимая Молдова. – 2002. – 20 ноября.; 27. Молдавские ведомости. – 2003. – 26 декабря.; 28. Отношения с Россией // <http://www.moldembassy.ru/newsarchive/>; 29. Портников В. Лютий. Кишинів // Дзеркало тижня. – 2005. – № 7 (535). – 26-лютого-4 березня.; 30. Молдова исторически с Россией // Независимая Молдова. – 2005. – 18 февраля.; 31. 49 % жителей кишинева оценивают отношения Молдавии и России как плохие // <http://volga-inform.ru/allnews/485224/>; 32. Илашук А. Республика Молдова в контексте расширения НАТО на Восток: проблемы безопасности и внутренней политической стабильности // Безпека та стабільність країн постсоціалістичної Європи в контексті розширення НАТО: ілюзії та реалії. Матеріали міжнародного наукового семінару. – Чернівці, 2003. – С.72.; 33. Молдавия между Россией и Западом // <http://www.stringer.Ru/publication.mhtml>; 34. Молдова и Россия всегда были партнерами // <http://www.moldembassy.ru/newsarchive/>; 35. Там само.; 36. В.Воронин: необходимо вернуть в отношения Молдавии с Россией взаимное доверие // <http://www.gazeta.ru/2006/01/30/>; 37. Новый прорыв в экономических отношениях Молдовы и России // <http://www.moldova.ru/index/>; 38. Матвеев Р. К итогам визита главы правительства России В.Путина в Молдову // <http://www.materik.ru/problem/detail.php>; 39. Фролов К. Результаты молдавских выборов и интересы России // <http://www.materik.ru/personnel/detail.php>.

Becoming, development and modern state of bilateral relations of Republic Moldova and Russian Federation

Analysis Moldovo-Russian relations in a post-soviet period testifies, these two countries unite deep historical and cultural connections and also general economic and foreign-policy interests. A presence in Moldova of the large Russian Diaspora and traditional orientation of considerable part of population on Russia require from guidance Moldova of lead through of the self-weighted policy in relation to Russian Federation. Taking into account the sharpness of transitional period, adjusting of bilateral relations, with states-neighbors and by Russia is a near-term task the government of country and society on the whole.

Key words: Russian Diaspora, Moldova, Moldovo-Russian relations.

УДК 324: 342.8

© Віра Бурдяк (Чернівці)

ВПЛИВ ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ВИБОРІВ ПОЧАТКУ СТОЛІТТЯ НА ЗМІНИ В ПАРТІЙНІЙ СИСТЕМІ БОЛГАРІЇ

У статті досліджено розвиток плюралізму та виборчих систем у Болгарії на початку XXI ст. Доведено, що цей процес відбувається суперечливо, гостро і досить важко. Виборчі кампанії до органів державної влади в Болгарії – потужний механізм втілення демократії, важливий компонент політики, головна форма прояву суверенітету народу, його політичної ролі, як джерела влади. Адже саме народ повинен обирати, кого, чи які сили поставити на чолі нової, реформованої політичної системи.

Ключові слова: виборчих системи, Болгарія, політична система.

Розвиток плюралізму та виборчих систем, що тісно пов'язаний у всіх постсоціалістичних країнах, і на початку XXI ст. не втратив суперечливості, гостроти і відбувається досить важко. Партийна та виборча системи Болгарії поки що далекі від тих цивілізаційних меж, про які мріють вчені і прихильники демократії Заходу. Одним з інструментів, шляхом якого болгарське суспільство прагне долучитися до цивілізованого світового співтовариства, є подальший розвиток демократії. Болгарія рухається до Європи, розвиваючи демократію, беручи на озброєння певні демократичні процедури. Виборчі кампанії до органів державної влади зазвичай є найпотужнішим механізмом втілення демократії у сучасному громадянському суспільстві. Вибори – важливий компонент політики, головна форма прояву суверенітету народу, його політичної ролі, як джерела влади. Адже саме народ повинен обирати, кого, чи які сили поставити на чолі нової, реформованої політичної системи.

Досліджуючи організаційно-функціональні проблеми багатопартійності та формування партійної системи в Республіці Болгарія, стикаємось з необхідністю певних політичних кореляцій між станом і перспективами розвитку системи та типом політичних відносин, які домінують у суспільстві, і, безпосередньо, в його політичній системі. При аналізі даного явища, в статті використано Конституцію Республіки Болгарія [11], де визначені загальні правові засади виборчого процесу, Закон „Про вибори народних представників” у Болгарії [6, с.4-6], в якому визначені умови і порядок обрання народних представників, та Закон „Про політичні партії” [7], де вказано порядок їх утворення в Болгарії,

правовий статус, мету і завдання, принципи внутрішньої організації, механізми і процедури участі у виборах тощо.

Політична система демократії, згідно з концепціями зарубіжних вчених А.Лейпхарта [13], Дж.Сарторі [17], Р.Таагелера і М.С.Шугарта [18] та певним досвідом розбудови держав, створюється сукупністю політичних явищ, процесів та інститутів у комплексі ідеологічних, культурних, історичних традицій конкретного суспільства. Вона включає організацію політичних відносин суспільства і держави; взаємодію з іншими підсистемами – соціальною, економічною, ідеологічною, культурною.

Для сучасного суспільства та його політичної системи характерні підвищена внутрішня рухливість. М.Кириченко пише, що це притаманне всім державам: менше – слабозвиненим, більше – провідним, з усталеними демократичними традиціями, високим рівнем життя, відпрацьованим механізмом функціонування політичної системи [10, с.92]. Певної рухливості політичній системі демократії надають партії та виборчі системи, як її важливі суб'єкти. У визначенні політичних партій, яке дає Дж. Ла Паламбара, можна виділити: по-перше, що партія є носієм ідеології або, принаймні, відбиває конкретну орієнтацію, бачення світу людиною; по-друге, є організацією, тобто відносно тривалим у часі об'єднанням людей; по-третє, ставить за мету завоювання влади; по-четверте, прагне забезпечити собі підтримку народу [3, с.225]. Більшість болгарських партій, особливо молодих, не вкладаються в класичне визначення, але виражають основоположні принципи демократії – політичний плюралізм, представництво, виборність посадових осіб. Ф. Шміттер заявляє, що в „міцно вкорінених західних демократіях природа і роль партій зазнала за минулий час суттєвих змін, і було б анахронізмом вважати, що партіям сучасних неоліберальних належить повторити всі стадії розвитку своїх попередниць, виконуючи при цьому всі їх функції” [21, с.18-19]. Зміна партійної системи, передбачає не лише створення ефективно функціонуючої моделі, а й аналіз факторів розвитку, які викликали рухливість та зміну попередньої системи.

Особливий інтерес вчених до зародження багатопартійних систем у країнах ЦСЄ зрозумілий, адже партії стали головною силою їх суспільного розвитку. Поява можливості вибору, який впливає на поділ влади, тут новий процес. Утворення партій, партійних та виборчих систем ілюструє відмінності між окремими країнами, їх специфічні риси. У Болгарії, як і в інших країнах ЦСЄ, процес розвитку багатопартійності та партійних систем продовжується.

Окреслюючи мету, до якої спрямована багатопартійність у Болгарії, варто враховувати особливі обставини та передумови, що мали великий вплив на трансформаційні процеси і зародження ідеологічного плюралізму. Партії та виборча система, переводячи різні форми плюралізму в громадянському суспільстві в підсистему політичного, сферу владних відносин, складають єдиний механізм отримання влади. Без них неможлива сучасна демократія. Основні партії

в їх взаємодії, конфліктах і ротації при владі розглядаються як єдина партійна система, що певною мірою визначає життєздатність і функціонування всієї політичної системи. Дослідженню й аналізу зародження багатопартійності та розвитку партійної системи в Болгарії ми присвятили ряд публікацій [1; 2], тому в цій статті розглянемо зміни в партійній системі країни, викликані виборчими кампаніями, які проходили вже на початку XXI століття.

Урядова коаліція, яка прийшла до влади в результаті червневих 2001 р. парламентських виборів у Болгарії, вперше після 1989 р. повністю використала чотирирічну каденцію Народних зборів. Всупереч очікуванням, що вибори пройнуть, як і попередні, під знаком традиційного протистояння основних політичних партій – Болгарської соціалістичної (БСП) і Союзу демократичних сил (СДС) та їх передвиборних коаліцій, – на політичну арену вийшла нова політична сила. “Швидко і неочікувано з'явився новий політичний суб'єкт – цар у вигнанні Симеон Другий і створений ним Національний рух Симеон Другий (НРСД)”, – пише болгарський політолог Г. Карасимеонов [9, с.99].

Появі цієї політичної сили в болгарському суспільстві, на нашу думку, передували декілька причин. По-перше, утворений вакуум у партійному просторі внаслідок зниження, в значній мірі, легітимності основних політичних партій – БСП та СДС. Вони втратили підтримку серед значної частини болгарських виборців. Соціологічні опитування показали, що майже 50 % виборців не мали наміру виконати свій громадянський обов'язок і підтримати основні політичні партії в 2001 р. По-друге, наслідки реформ після важкої кризи 1996-1997 рр. викликали гострі соціальні та матеріальні проблеми у більшості болгарських громадян та розчарування і невдоволення політикою правлячої партії [12, с.41]. Це невдоволення знайшло свій вихід у підтримці нової політичної формації НРСД. По-третє, специфічний фактор – поява особистості Симеона Другого, виключна популярність якого і харизма стали основним фактором швидкого утвердження НРСД в країні. Він представляв новий тип політика, вільного від тягаря відповідальності за партійну політику останніх 12 трансформаційних років, і фокусував очікування повернення до добробуту в соціальному і матеріальному бутті болгар, став носієм нової політичної культури, очищеної від конфронтації минулого періоду [4].

Взаємозв'язок цих основних факторів створив у політичному середовищі Болгарії передумови для унікального “вклинення” НРСД у партійний простір лише за два місяці до виборів у парламент. Зіткнувшись з рядом формальностей при реєстрації, представники НРСД не змогли вчасно легалізувати свою формацію, а тому створили коаліцію з двома іншими зареєстрованими партіями під загальною назвою “Національний рух Симеон Другий” [8, с.12].

Швидко сформована передвиборна платформа, що ґрунтувалася на програмних заявах лідера С.Саксбургготскі, була розпливчата і окреслювала різноманітну комбінацію з елементів

ліберальних і популістських соціально-економічних пропозицій реформ. Її спрямували на основні соціальні групи, пропонуючи швидкий розвиток економіки, соціальну справедливість, моральні принципи у політиці, боротьбу з корупцією й інтеграцію до ЄС та НАТО. Політичні підходи ґрунтувалися на толерантності, плюралістичній культурі і закляках до консенсусу, подоланні політичних і соціальних протиріч [16]. Списки кандидатів у депутати НРСД – еkleктично сформований набір професіоналів, які зробили успішні кар'єри в різних сферах життя, деякі – домоглися визнання за кордоном, стали провідними спеціалістами. Найбільше серед них представників художньої, творчої інтелігенції, які втілювали нове, молоде покоління, частину “успішної” Болгарії, “нового середнього класу”.

Інші основні політичні партії, особливо Об'єднання демократичних сил (ОДС) і БСП, яка створила “Коаліцію за Болгарію” разом з 15 невеликими партіями та групами, були змушені зайняти “оборонну позицію” і терміново шукати вихід з цієї ситуації. Вони несли на собі негативи минулого часу і стали жертвами протестного та наказового вотуму недовіри, що проявився в громадській думці, як реакція на їх політичну діяльність після 1989 р.

Всупереч тому, що в програмних деклараціях трьох основних політичних формацій, які брали участь у виборах 2001 р. – НРСД, ОДС та Коаліція за Болгарію – не було суттєвих відмінностей у пріоритетних напрямках подальшого розвитку країни, результати виборів вирішувались найперше очікуванням змін, пов'язаних з новим політичним рухом. Тож, у результаті виборів 17 червня 2001 р., на яких голосували 67,04 % електорату, отримали такі результати: НРСД – 120 депутатських мандатів з 240; ОДС – відповідно, 51 мандат; Коаліція за Болгарію – 48; РПС – Ліберальний союз – Єврором – 21 мандат. Болгарська Євролівиця та інші партії, включно з дублерами НРСД, набрали близько 6%. Загалом, парламентські вибори викликали різку зміну у співвідношенні партійних сил і в конфігурації парламентських груп у 39-х Народних зборах. Але основним наслідком став розлом існуючої на той час двополюсної моделі партійної системи, основаної на домінуванні і чередуванні при владі СДС та БСП. Кожна з цих політичних сил здобула лише близько 20% голосів виборців, відразу перетворившись з великих у середні за електоральним впливом партії, з відносно однаковим політичним впливом.

Отже, з'явилася ще одна, найбільша за електоральним впливом політична сила, яка нетрадиційно і швидко відтіснила інші політичні партії, що займали провідні позиції у суспільстві. Депутати від НРСД оформилися в найбільшу парламентську групу з майже абсолютною більшістю. Втім, НРСД не мала ніякої партійної історії і прагнула розбудуватися як партійна формація, створити свою організацію, ідеологію, команду лідерів і управлінську політику. Після виборів основною структурою НРСД була парламентська група, яка згодом стала ядром партійної формації, створеної в межах руху [5, с.24-25].

З'явившись спонтанно, НРСД майже цілісно відтворював особистість Симеона Другого. Разом з появою і легалізацією, НРСД одержав мандат на управління державою, але не мав тут необхідного досвіду. Ці фактори ускладнювали майбутнє НРСД, його розбудову й утвердження.

Черговий раз (четвертий) до парламенту увійшла й четверта за значенням партія – Рух за права і свободи (РПС – партія турецької меншини Болгарії) з союзниками, отримавши понад 6% голосів виборців, та утверджуючись як невід'ємний компонент нової партійної системи. Її електоральну опору складає велика за численністю турецька спільнота і цигани. Завдяки факту, що ніяка з інших політичних сил не одержала абсолютної більшості в парламенті, РПС отримав унікальну можливість стати коаліційним партнером НРСД і відіграв значну роль як фактор у його майбутній управлінській діяльності. Порівнюючи склад попередніх парламентів, видно, що нове співвідношення сил викликало зміни в форматі управління від одноколіорових (домінування СДС – “сині” чи БСП – “червоні”) урядів, до коаліційної форми управління.

Парламентські вибори 2001 р. стали крахом для двох парламентських партій – Болгарської Євролівиці (БЄЛ) та Болгарського бізнес-блоку (БББ). Виключно низький результат цих партій на виборах, фактично відсунув їх, як політичних суб'єктів, на другорядні позиції. У результаті виборчого провалу неокомуністичної лівниці, яка набрала лише 1 % голосів, у лівому просторі домінуючою залишилася БСП. Втім, з'явилася ще й нетрадиційна політична коаліція – Герговден-ВМРО, якій не вистачило незначної частини голосів, щоб подолати 4 % виборчий бар'єр і увійти до Народних зборів. Тож, ці вибори створили докорінно нову, у порівнянні з попередніми роками, політичну ситуацію, яка мала важливий вплив на партійну систему. Вона змінила партійну конфігурацію з 2+2 (дві великі – БСП і СДС, і дві менші партії – РПС і Євролівиця) до формули 1+2+1 (одна домінуюча формація – НРСД, плюс дві середні партії – СДС та БСП, плюс одна менша партія – РПС).

Після виборів 2001 р. до управління приступив новий уряд, очолюваний С.Сакскобургготські, разом з коаліційним партнером РПС. Це було нове явище, як формула уряду, в якому брали участь і політики, пов'язані з БСП. У державі розпочався новий історичний етап, при новій партійній конфігурації. Незважаючи, що впродовж управлінського мандату цієї урядової коаліції, депутати парламенту шість разів поспіль висловлювали їй вотум недовіри, довести справу до кінця опозиції не вдалося. Навіть, коли за 4 місяці до виборів 2005 р., до опозиції приєдналася частина депутатів від коаліційної більшості і, висловивши вотум недовіри, домоглася відставки голови Народних зборів, ситуація не змінилася. Прем'єр-міністр Симеон знайшов важелі впливу на ситуацію і частина депутатів змінивши свою думку, знову проголосувала за довіру чинному уряду. Так, уряду С.Сакскобургготські вдалося завершити управлінський мандат і прийти до нових виборів з певними успіхами – Болгарія стала членом НАТО, а

також зуміла отримати визнання серед країн-членів ЄС, які визначилися з датою прийняття її в свою спільноту – 1 січня 2007 р. Як показали вибори 2005 р., НРСД зумів зберегти більшість своїх прихильників серед виборців і вийти на друге місце по кількості отриманих голосів серед 22 партій. Це вказує на те, що НРСД вдалося, незважаючи на всі труднощі і прогнози перших років правління, здобути визнання й утримати певний рейтинг у суспільстві, довести своє вміння управляти державою. Всі попередні вибори в Болгарії засвідчували, що авторитет правлячої партії за роки управлінського мандату різко знижувався і виборці віддавали свої голоси на нових виборах за іншу партію, небажаючи продовжити чинному уряду його управлінський мандат. Водночас НРСД також втратив значну частину голосів, навіть більше половини, в порівнянні з виборами 2001 р. Перемогу на виборах 2005 р. здобули, як і прогнозували аналітики, соціалісти і створили коаліційний уряд на чолі з прем'єр-міністром, лідером БСП С.Станішевим. У 2006 р. на президентських виборах знову здобув перемогу чинний президент, соціаліст – Г.Пирванов, тобто до 2009 р. Болгарією управляла БСП – ліві, що безперечно спричинило нові зміни у внутрішній і зовнішній політиці держави.

На думку більшості політиків і аналітиків, парламентські вибори, що відбулися 25 червня 2005 р., доволі значимі для періоду демократичних змін у Болгарії. Причина цього полягає в тому, що Болгарія вступила в Євросоюз у 2007 р. з новим урядом, сформованим саме в результаті цих виборів. Для приєднання Болгарії до ЄС уряд С.Станішева терміново впроваджував заходи по завершенню вже розпочатих реформ, уникаючи вступу в дію “запобіжної клаузули”, щоб членство Болгарії не відклалося на рік [17]. Втім виборців, а їх прийшло на вибори 25 червня близько 56% і це була найнижча виборча активність з 1989 р. [14], визначив досить розмаїтий склад Народних зборів 40 скликання. До них увійшло сім політичних формацій. Водночас жодна з них не отримала необхідної більшості голосів для формування самостійного кабінету міністрів. За оголошеними ЦВК Болгарії офіційними результатами виборів, коаліція лівого спрямування “За Болгарію” (на чолі з БСП) отримала 82 мандати, раніше правляча партія НРСД – 53 мандати, РПС – 34, Коаліція націоналістів “Атака” – 21 мандат. З трьох правих формацій найбільшу кількість мандатів мала коаліція Об'єднаних демократичних сил (ОДС) – 20, партія Демократи за сильну Болгарію (ДСБ) – 17, і коаліція Болгарський Народний союз (БНС) – 13 мандатів парламенті [20].

Тож, другі у XXI столітті парламентські вибори в Болгарії, принесли несподівані результати. БСП отримала перемогу, але їй все ж не вдалося вибороти абсолютну більшість, щоб самостійно створити урядовий кабінет. НРСД, який отримав рішучу перемогу на попередніх виборах і впродовж 4-х років управляв державою, змістився на друге місце – за соціалістами. РПС, який захищає інтереси болгарських турків, колишній коаліційний партнер НРСД – досягнув рекордного успіху в порівнянні з попередніми виборами, зайняв третє

місце. Три правих формації в особі коаліції ОДС, ДСБ та БНС також склали елементи конфігурації політичних сил у парламенті, але їх результати значно менші. Отже, вперше у новітній історії болгарської демократії створили парламент, до складу якого ввійшли 7 різних політичних сил. Водночас великим сюрпризом для політичної еліти РБ і для спостерігачів, стало категоричне 4 місце, яке зайняла нова ультра націоналістична формація „Атака”, створена у квітні 2005 р. Подив викликало й те, що, незважаючи на всю виключну важливість цих виборів для майбутнього країни, лише половина болгарських громадян, скористалася своїм правом голосу. „Це цілком зрозуміле послання, – заявив політолог А.Гілібов, – а політикам залишається лишень правильно його прочитати. Послання міститься у тому, що величезна дистанція між політичною елітою і болгарськими громадянами зберігається, а криза політичного представництва посилюється. Найсуттєвіший момент у цьому посланні лідерів болгарських виборців полягає у тому, що вони більше не бажають, щоб одна політична сила володіла абсолютною більшістю” [15].

Лідер Союзу демократичних сил Н.Михайлова вважала, що підсумки цих виборів викликають сум, оскільки немає переможців. “На минулих виборах, – підкреслювала вона, – політики в цілому багато втратили, їм не вдалося переконати людей, що вони працюють на них. І можливо, результат полягає саме в цьому. Найголовніше – усвідомити те, що відбувається, щоб своїми діями в парламенті змінити це враження і бути ближчими до людей” [15].

А экс-прем'єр-міністр С.Сакскобургготські позитивно сприйняв підсумки, зазначивши, що вони справили на нього великий вплив. “Вперше не відбулося зриву жодної партії за рахунок іншої, – сказав він, – і я вважаю, що це доводить еволюцію нашого політичного способу мислення, а також і той факт, що управління в останні 4 роки сприяло згуртуванню, коаліціям, які дають підстави говорити про ширші політичні горизонти. Я жалкую, по-перше, що виборча активність не була високою. Кожний громадянин має право голосувати чи ні, однак, слід брати участь у виборах, щоб згодом мати право і критикувати” [15]. Наступне, що засмутило экс-царя, пов'язане з образою іміджу РБ як толерантного суспільства, через конфронтацію й екстремізм, які наклали відбиток на передвиборчу кампанію, на результати самих виборів.

На протигагу прогнозам соціологів, що абсолютну перемогу на виборах отримав БСП, вона набрала лише 34,1% голосів. БСП не вдалося завоювати абсолютну більшість голосів, на думку заступника голови партії Р.Петкова, тому, що „проводилась брутальна кампанія проти соціалістичної партії в останні 10 днів перед виборами. Всі ці брехні, некоректні заяви на адресу БСП, безперечно сприяли кінцевому результату, адже тиждень тому соціологи прогнозували цілком інші підсумки участі БСП у виборах. Такий тип брутальної кампанії “проти” відвернув виборців від БСП. Без сумніву, частина периферійного електорату Коаліції за Болгарію вирішила не брати

участі у виборах. І тому я вважаю, – підкреслив він, – що грубе втручання уряду в організацію і проведення виборів теж не підвищило мотивацію виборців”[15].

Відразу ж політична сила БСП, як і вся Коаліція за Болгарію, що виграла вибори до Народних зборів 40-го скликання відповідально заявили, що готові сформувати досить широкий, переконливий і стабільний політичний формат, який обере уряд і управлятиме країною в наступні чотири роки. Водночас аналітики надто суперечливо сприйняли заяви щодо можливостей утворення стабільного уряду на фоні розмаїтої картини в Народних зборах. Важко було утворити стабільний уряд без БСП, чи без НРСД. Кожна зі спроб будь-якої з цих партій утворити уряд без участі іншої, означала б залучення “балансера” в особі ДСБ і “Атаки”. Тому, незважаючи на важкі перемовини і значні суперечності, домовленості все ж досягли в такий спосіб – утворили коаліційний уряд з представників політичних сил, які здобули найбільше мандатів. Важливо, на наш погляд, що обидві політичні сили зуміли віднайти і політичну волю, і політичну мудрість, досягти консенсусу шляхом певних поступок, і сформували стабільний уряд та більшість у парламенті на основі трьох коаліцій – Національного руху Симеон Другий, Руху за права і свободи та Болгарської соціалістичної партії. Вона отримала певну парламентську підтримку, яка в цьому розумінні була стабільною. Новостворена парламентська коаліція використала повний мандат і зуміла завершити каденцію з певними успіхами у внутрішньому розвитку держави та в зміцненні її іміджу в міжнародній спільноті.

Джерела та література:

1. Бурдяк В.І. Новодемократична специфіка болгарської партійної системи // Буковинський журнал. – 2003. – № 2. – С. 115-128; 2. Бурдяк В.І. Партії в політичній системі Болгарії // Науковий вісник Чернівецького ун-ту: 36 наук. пр. Вип. 173-174. Історія. Політ. науки. Міжнар. відносини. – Чернівці: Рута, 2003. – С. 233-249; 3. Бурдяк В.І. Республіка Болгарія на злам епох: політична трансформація суспільства. – Монографія. – Чернівці: Рута, 2004. – 524 с; 4. Бъчварова Р. Големи очаквания и към този 6 април // <http://www.capital.bg/show/index.php?broi=2003-13&page=5-13-1&rubr;>; 5. Живкова П. Вторите пилоти на власта // Тема. – 2003. – № 30. – С. 24-25; 6. Закон за избиране на народни представители. – София: Нова звезда, 2005. – 24 с; 7. Закон за политическите партии // <http://www.pravovadurzhava.com/resources.php?page=law69&type=view>; 8. Казусть „Симеон Сакскобургготски”. Не става дума толкова за гражданството, колкото за наследените имоти // Строго секретно. – 2003, юли. – Бр. 98. – С.12; 9. Карасимеонов Г. Партийната система в България / Георги Карасимеонов. – 2. прераб. и доп. изд. – София: Горекс Прес, 2005. – 263 с.; 10. Кириченко М. Багатопартійність. Процес пішов, інша справа куди? // Віче. – 1993. – № 9. – С. 89-104; 11. Конституция на Република България. Приета от Великото народно събрание 12 юли 1991 г. – София: Нова звезда, 2010. – 40 с; 12. Куманов М., Николова Т. Политически партии, организации и движения в България и технике лидери. 1879 – 1999. – София: Ариадна, 1999. – 272 с; 13. Лейпхарт А. Демократия в многосоставных обществах: сравнительное исследование / Пер. с англ. под ред. А.М.Салмина, Г.В.Каменской. – М.: Аспект Пресс, 1997. – 287 с; 14. Манчева Г. Выборы 2005: почему я голосовал? – анкета с гражданами София // http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-RussianTheme/Monitor/Material/2906_anKeta_glasuvane.htm; 15. Мартинов К. Победы и проиграны в выборной гонке http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-RussianTheme/Monitor/2906_izbori.htm; 16. Програма на политическа партия

„Национално движение Симеон Втори” // <http://www.ndsv2002.org>; 17. Сартори Дж. Порівняльна конституційна інженерія: Дослідження структур, мотивів і результатів: Пер. з 2-го англ. вид. – К.: Арт-Ек, 2001. – 124 с; 18. Таагелера Р., Шугарт М.С. Описание избирательных систем // Полис. – 1997. – №3. – С. 114-137; 19. Цветкова Р. Итоги парламентских выборов и европейское будущее Болгарии // http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-RussianTheme/Monitor/Material/2806_itogi_izbori.htm; 20. ЦИК объявила официальные результаты парламентских выборов в Болгарии // http://www.bnr.bg/RadioBulgaria/Emission-Russian/News/2906_B5.htm; 21. Шмиттер Ф. Размышления о гражданском обществе и консолидации демократии // Полис. – 1996. – № 5. – С. 16-24.

Burdiak V.

Influence of parliamentary elections in the beginning of the century on the changes in Bulgarian party system

In the article development of plurality and election systems in Bulgaria in the beginning of the 21st century is studied. It was proved that this process is controversial and very complicated. Election campaigns for the government authorities are powerful mechanism for the implementation of democracy, important political component, major form of the manifestation of people's sovereignty, their political part as source of authority because people should choose the powers that should lead the reformed new political system.

Key words: Bulgaria, election campaigns, Bulgarian party system.

УДК: 327: 321.

© Анатолій Федорюк (Чернівці)

РЕГІОНАЛЬНА ПОЛІСИСТЕМНІСТЬ У КОНТЕКСТІ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ПОЛІТИЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Досліджуються процеси глобалізації, що кардинально змінили політичні й економічні відносини між країнами і народами, структуру світової економіки, саму картину сучасного світу. Відзначається, що посилюються лібералізаційні процеси на різних рівнях, нового значення в міжнародних економічних відносинах набула інтеграція. А лібералізація й інтеграція, в свою чергу, логічно призвели до такого явища, як регіоналізація і регіоналізм.

Ключові слова: регіоналізація, регіоналізм, регіональна інтеграція, глобалізація, світова економіка, міжнародні відносини.

Актуальність дослідження регіональної інтеграції визначається суперечливістю сучасних інтеграційних процесів у різних регіонах світу в контексті глобальних змін системного характеру. Система міжнародних відносин, процес формування якої триває, має ознаки твердої стратифікації, що проявляється в концентрації прийняття рішень ключовими політичними й економічними акторами при відстороненні від цього процесу більшості держав світової периферії, а почасти – й напівпериферії, серед яких багато країн Близького й Середнього Сходу, Латинської Америки й Карибського басейну, Північної й Транссахарської Африки. Недостатній потенціал автономного розвитку сприяє їх периферизації, що збільшується небезпекою культурного розчинення і часткової втрати суверенітету з питань, які, зазвичай, відносяться до винятково внутрішньої компетенції.

Метою нашого дослідження є вивчення регіональної інтеграції як однієї з форм підтримки й захисту суверенітету національної держави в процесі одномірної уніфікуючої глобалізації, що сприймається як еквівалент американізації